

KAVRAMSAL MAKALE

Stalklama veya Israrlı Takip Davranışının Psikolojik Arka Planı

Doç. Dr. Nesin DUMAN, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul, e-posta: nesrinduman@windowslive.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2751-8315>

Hürmüs İrem ÖÇALAN, Lisans Öğrencisi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul, e-posta: ocalanhi20@29mayis.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0780-8649>

İlayda ÇOBAN, Lisans Öğrencisi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul, e-posta: cobani20@29mayis.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3453-7696>

Mahmut Selman ILDIR, Lisans Öğrencisi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul, e-posta: ildirms20@29mayis.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9064-6977>

Öz

Stalklama veya ısrarlı takip; bir kişinin diğerine dayattığı, mağdurda korku veya ciddi sıkıntı yaratan, tekrarlanan, istenmeyen, müdahaleci bir davranış modeli olarak tanımlanmaktadır. Konuyla ilgili araştırmalar son otuz yılda önemli bilgiler sunsa da ısrarlı takip konusundaki literatür çoğunlukla teorik bir temele dayanmamaktadır. Ayrıca, stalklama davranışını ortaya çıkaran ve sürdüren psikolojik ve sosyal mekanizmalar hakkında sınırlı sayıda çalışma mevcuttur. Bu nedenle ısrarlı takip davranışının ortaya çıkmasına ve sürdürülmesine neden olan psikolojik arka planı açıklamaya yönelik izahatları gözden geçirmek önemlidir. Çalışmada stalklama davranışı anlayabilmek için ileri sürülen tek faktörlü teorilere örnek olarak 'bağlanma kuramı', çok faktörlü teorilere örnek olarak ise 'ilişkisel hedef takip kuramı' ele alınmıştır. Bu kuramlara ek olarak ısrarlı takip literatüründe öncü bir isim olan Reid Meloy'un stalklama davranışını açıklamada kullandığı psikodinamik model incelenmiştir. Çalışmanın ısrarlı takipçilerin psikolojik yapılanmasının daha iyi anlaşılması ve böylece saldırgan profiller için etkin tedavi ve müdahale programlarının oluşturulmasında kaynak niteliğinde olması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Stalklama, Israrlı Takip, Psikoloji Teorileri, Psikolojik Arka Plan.

Makale Gönderme Tarihi: 12.05.2024

Makale Kabul Tarihi: 04.09.2024

Önerilen Atıf:

Duman, N., Öçalan, H. İ., Çoban, İ. ve Ildır, M. S. (2024). Stalklama veya Israrlı Takip Davranışının Psikolojik Arka Planı, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(9): 736-748.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences

2024, 7(9): 736-748. DOI:10.26677/TR1010.2024.1439

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

CONCEPTUAL PAPER

Psychological Background of Obsessional Following or Stalking Behavior

Associate Prof. Dr. Nesin DUMAN, İstanbul 29 Mayıs University, Faculty of Literature, İstanbul,
e-mail: nesrinduman@windowslive.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2751-8315>

Hürmüs İrem ÖÇALAN, Undergraduate Student, İstanbul 29 Mayıs University, Faculty of
Literature, İstanbul, e-mail: ocalanhi20@29mayis.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0780-8649>

İlayda ÇOBAN, Undergraduate Student, İstanbul 29 Mayıs University, Faculty of Literature,
İstanbul, e-mail: cobani20@29mayis.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3453-7696>

Mahmut Selman ILDIR, Undergraduate Student, İstanbul 29 Mayıs University, Faculty of
Literature, İstanbul, e-mail: ildirms20@29mayis.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9064-6977>

Abstract

Stalking or obsessional following is defined as a pattern of repeated, unwanted, intrusive behavior imposed by one person on another that creates fear or serious distress in the victim. Although research on the subject has provided important information over the last three decades, the literature on stalking is mostly not based on a theoretical basis. Additionally, there are limited studies on the psychological and social mechanisms that reveal and maintain stalking behavior. Therefore, it is important to review the explaining the psychological background that causes the emergence and maintenance of stalking behavior. In this current study, 'attachment theory' as an example of single-factor theories and 'relational goal pursuit theory' as an example of multi-factor theories that put forward to understand stalking behavior are discussed. In addition to these theories, the psychodynamic model used by Reid Meloy pioneer in the stalking literature, to explain stalking behavior was examined. The study aims to better understand the psychological structure of obsessional followers; thus, it is intended to be a resource for creating effective treatment and intervention programs for stalker profiles.

Keywords: Stalking, Obsessional Following, Psychological Theories, Psychological Background.

Received: 12.05.2024

Accepted: 04.09.2024

Suggested Citation:

Duman, N., Öçalan, H. İ., Çoban, İ. and Ildır, M. S. (2024). Psychological Background of Obsessional Following or Stalking Behavior, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(9): 736-748.

GİRİŞ

“Stalk” kavramının Türkçe’de anlamını tam olarak karşılayan bir kelime olmasa da çevirisi ısrarlı takip olarak yapılmaktadır (Şenses ve Karaaslan, 2022). Dünyada ilk kez Amerika Birleşik Devletleri’nin Kaliforniya eyaletinde 1990 yılında suç olarak tanımlanan “ısrarlı takip”, ülkemiz Türk Ceza Kanunu’nda 2022 yılında suç olarak tanımlanabilmiştir (Duman, Öçalan ve Uysal, 2023). Türkiye’de gündelik kullanımda pek çok birey bu kavramı sosyal medyada birilerini takip etmek, onları detaylı olarak incelemek ve haklarında bilgi edinmek gibi eylemleri ihtiva edecek şekilde kullanmaktadır (Başar ve Sakallı, 2021). Fakat bu kavram, bu eylemlerin çok ötesinde çok daha ciddi bir anlam taşımaktadır. Stalklama veya diğer bir deyişle ısrarlı takip, geniş anlamda bir kişinin diğerine dayattığı, mağdur(lar)da korku veya ciddi sıkıntı uyandıran, tekrarlanan, istenmeyen müdahaleci davranışlar modeli olarak tasvir edilmektedir (McEwan, Simmons, Clothier ve Senkans, 2020).

Stalklamanın ceza yasalarında tanımlanmasıyla birlikte ısrarlı takibi gerçekleştiren kişiler (ısrarlı takipçiler), kurbanları ve stalklama davranışları hakkındaki bilgiler son otuz yılda önemli ölçüde artmıştır. Ancak bu konu üzerine çalışan birkaç pioner isminin (örneğin Reid Meloy, Paul Mullen, Jill Levenson, Karl Hanson, John Douglas vb.) çalışmaları haricinde literatür oldukça sınırlıdır. Bu kısıtlılığın yanı sıra ısrarlı takip konusundaki araştırma literatürü büyük ölçüde teorik temelde değildir (Parkhill, Nixon ve McEwan, 2022). Literatürdeki çoğu çalışma ısrarlı takip fenomenini tanımlamaya odaklanmıştır. Uygun şekilde test edilmiş bir teori olmadan ısrarlı takip davranışının tedavisi uzman görüşüne ve tahminlere bağlı olduğundan; bu durum araştırma literatüründe önemli bir boşluk oluşturmaktadır (Purcell ve McEwan, 2018).

Bilinmektedir ki herhangi bir problem davranışın etkili bir şekilde değerlendirilmesi ve tedavisi, ilgili teorinin sağlam bir şekilde anlaşılmasıyla mümkündür. Teorik çerçeveler, klinisyenlerin davranışa katkıda bulunan psikolojik değişkenler hakkında bilinenler merceğinden vakayı anlamalarını sağlar (Ward, Polaschek ve Beech, 2006). Bu da problemin davranışa yönelik geniş tedavi yaklaşımlarının oluşturulabilmesi için bir temel oluşturur. Ancak ne yazık ki stalklama davranışını üreten ve sürdüren psikolojik ve sosyal mekanizmalar hakkında az sayıda araştırma yapılmıştır. Bununla birlikte, ısrarlı bir biçimde takip etmenin karmaşıklığı ve heterojen doğası göz önüne alındığında, bir anlayış geliştirmek için çok sayıda girişimde bulunulmuştur. Brownhalls ve diğerleri (2019), Johnson ve Thompson (2016) ve Spitzberg ve Cupach (2014) gibi araştırmacılar ısrarlı takip olgusunun psikolojik ve sosyal nedenlerini açıklamaya yönelik çalışmaları ile alan yazında önemli yerde durmaktadır. Hali hazırda ısrarlı takip davranışını açıklayan kapsamlı bir birleşik teori ise bulunmamaktadır (Mullen, Pathé ve Purcell, 2009).

ÇALIŞMANIN AMACI

Bu çalışma ısrarlı takibin etiyolojik açıklamasını sağlayan bazı önemli teorileri gözden geçirmektedir. İsrarlı takip konusunun akademik alanda son otuz yıla kök salabilmiş olması ve psikoloji alanında çok az sayıdaki çalışmacının ilgilendiği bir konu olması hasebiyle alan yazın oldukça sınırlıdır. Ancak ısrarlı takip olgusunun son derece ciddi ve mağdurların yaşam kalitesini bozucu nitelikte olduğu hatırlandığında, ısrarlı takibe neden olan psikolojik yapılanmalara dair kuramsal açıklamaların derlenmesi oldukça kıymetlidir. Bu çalışma Türkçe literatüre kazandırılmış ilk çalışmalardan ve ısrarlı takip alanındaki yeni çalışmalara kaynak oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma bir literatür taramasıdır (*literatiüre review*). Genel olarak, literatür tarama çeşitli formlarda olabilmektedir. Cooper (2010) literatür taramada dört türü ele almış ve bu türlerden birini “*diğerlerinin yaptıkları ve söylediklerini entegre eden literatür taraması*” olarak nitelendirmiştir (Creswell, 2014:28). Creswell (2014: 29) tezlerin ve inceleme yazılarının çoğunluğunun literatürü entegre etmeye literatürü bir dizi ilgili konu halinde düzenlemeye ve merkezi konulara işaret ederek literatürü özetlemeye hizmet ettiğini ifade etmiştir. Bu haliyle çalışmanın modeli nitel paradigma kapsamında diğerlerinin yaptıkları ve söylediklerini entegre eden literatür taraması olarak oluşturulmuştur.

Materyal

Bu derleme çalışması için seçilen materyaller, ısrarlı takip davranışının psikolojik arka planını inceleyen öncü araştırmacılar tarafından yazılan basılmış kitap ve yayımlanmış makalelerdir. Bunun dışındaki kaynaklar dışlanmıştır. Alanında uzman kişiler tarafından yazılan kitaplar sıklıkla yorumlayıcı bakış açısını besleyen teorik çerçeveler, kavramsal tartışmalar ve eleştirel analizler sağlamaktadır. Kitapların basılı veya elektronik kitap (e-book) versiyonlarına erişilmiştir. Makalelere ise 'ısrarlı takip', 'psikoloji teorileri', 'psikolojik arka plan' gibi anahtar kelimeler kullanılarak Scopus, EBSCOhost, WoS, ProQuest, Google Scholar gibi veritabanları taranarak ulaşılmıştır.

BULGULAR

Ward ve arkadaşları (2006) adli bağlamda insan davranışını anlamak ve açıklamak için tipolojiler, tek faktörlü teoriler, çok faktörlü teoriler ve mikro teoriler olmak üzere dört farklı yaklaşım tanımlamaktadır. Tipolojiler –ki bu çalışmanın konusu değildir- genellikle farklı bir grubun değerlendirilmesi, tedavi edilmesi ve ele alınmasında faydalı bilgi sağlayacak şekilde sıralamak ve sınıflandırmak için geliştirilir (Gannon ve Pina, 2010). Tek faktörlü teoriler sıklıkla mevcut bir teorik temele (örn. bağlanma teorisi) dayanır ve daha sonra bu teoriyi stalklama gibi benzersiz bir bağlama uygular ve uyarırlar. Çok faktörlü teoriler ise, olaya katkıda bulunabilecek farklı bileşenleri kabul edebildikleri için karmaşık davranışları açıklamada potansiyel olarak büyük fayda sağlarlar. Bu bileşenler önceden var olan psikolojik zayıflıkları (yani güvensiz bağlanma ve ısrarla takip-destekleyici biliş), sosyal bağlamı (yani bir ilişkinin bozulması) ve şiddetlendiren faktörleri (yani depresif ruh hali ve madde kullanımı) kapsamaktadır.

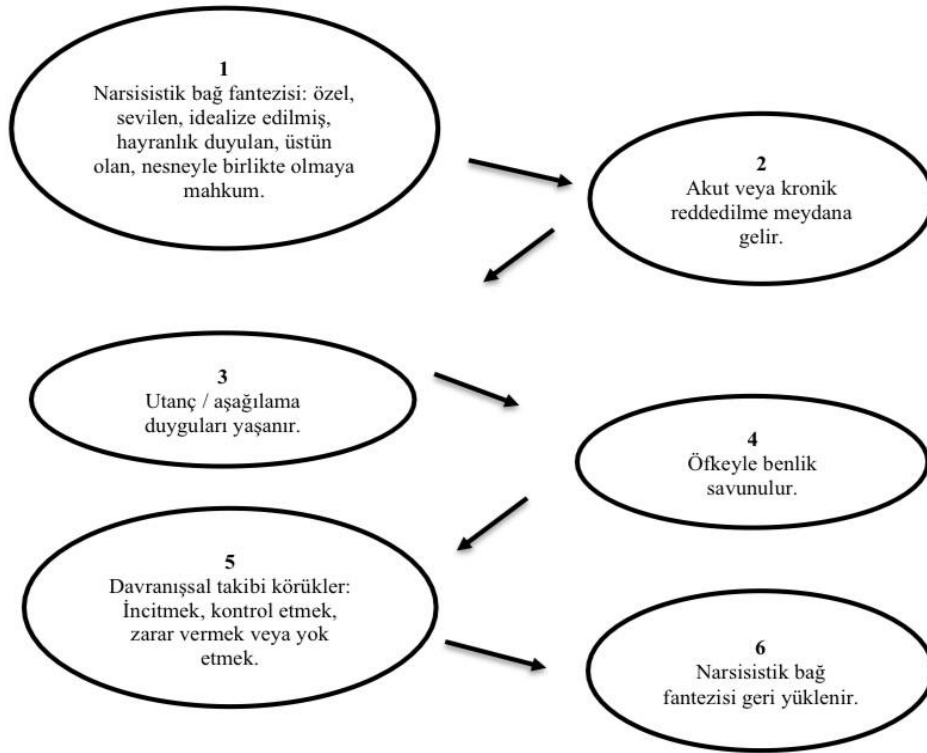
Bu çalışmada stalklama davranışını anlayabilmek için tek faktörlü teorilere örnek olarak ‘*bağlanma kuramı*’; çok faktörlü teorilere örnek olarak ise ‘*ilişkisel hedef takip kuramı*’ seçilmiştir. Bu kuramlara ek olarak, stalklama literatüründe öncü bir isim olan Adli Psikolog Reid Meloy’un stalklama davranışını açıklamak için kullandığı psikodinamik modeli psikanalitik teoriye göre açıklamalar başlığında ilk sırada incelenecektir.

Psikanalitik Teoriye Göre Açıklamalar

Psikanalitik yaklaşımda merkeze alınan, kişinin davranışlarının altında yatan bilinçaltı nedenlerdir. Amaç kişide bulunan semptomları yok etmekten ziyade bilinçaltına kadar uzanıp

sorunu kökten halletmektir. Bu yaklaşım ilişkileri, özellikle bireyin psikolojik gelişimini ve olgunlaşma sürecini büyük ölçüde etkileyen, çocukluk dönemindeki ilk ilişkileri ön planda tutmaktadır.

Stalklama davranışını açıklamada psikodinamik açıklamalar ilk olarak Reid Meloy tarafından kullanılmıştır. Meloy (1998:18)'a göre ısrarlı takibin psikodinamiği, takipçinin zihnindeki takip nesnesiyle ilgili düşünceleri, duyguları ve savunmaları ifade etmektedir. Meloy'un (1998) ısrarlı takip davranışını açıklamaya yönelik oluşturduğu psikodinamik modeli Şekil 1'deki diyagramda gösterilmiştir. Bu modelde ısrarlı takip davranışının nasıl başladığı, hangi duygu ve davranışlarla ilerlediği altı basamakta gösterilmiştir.

Şekil 1. Meloy'un İsrarlı Takip Psikodinamik Modeli

Kaynak: (Meloy, 1998).

Şekil 1'de görülen ovaler, sırayla oklarla birbirine bağlanan davranışları veya içsel durumları göstermektedir. Meloy'un modelinin basamakları şu şekilde izah edilebilir:

Stalklama davranışı, bireyin (ısrarlı takipçinin) zihninde belirli bir nesneye narsisistik bağ fantezisi' oluşturmasıyla başlar. Bu tür fanteziler, sevmek/sevilmek, hayranlık duymak veya aynen benzemek (*mirroring*) ya da tamamlamak (*twinsip*) veya belirli bir kişi ile ortak kaderi paylaşmak (*merger*) gibi bilinçli düşüncelerle karakterize edilir. Bu tür fanteziler normal bireylerde olağandışı değildir (Person, 1995); genellikle idealleştirme/idealize etme ile karakterize edilir. İdealizasyon romantik aşkın da temelini oluşturmaktadır. Bu tür narsisistik inançlar ve bunlara eşlik eden duygular normatiftir ve patolojik olarak kabul edilmemelidir. Bu narsisistik fanteziler, romantik ilişkilerde gerçeğe hizmet eder ve ünlü/tanınmış figürlerle bağlantılı olduklarında kıskançlıktan ziyade hırsı kolaylaştırabilmektedir. Normatif davranışta, bu tür bilinçli düşünceler, uzun vadeli bir ilişkide ortaya çıkan bir cinsel partnerin arayışını veya bir ünlünün imzalı bir fotoğrafı için talebi ya da halka açık bir şahsiyetten (*public figure*) menfaati motive edebilir. Normatif ilişkilerde, böyle bir yaklaşım sonunda hem geçici olarak istikrarlı hem

de sevgi dolu bir cinsel çift bağıyla sonuçlanabilir. Ünlü veya kamuya mal olmuş bir kişiyle bu tür bir temas kurmak (örneğin mektup veya fotoğraf aracılığıyla teşekkür etmek), kişide karşılıklı bir yakınlık hissi uyandırabilir. Ancak bu durum çoğunlukla fanteziye dayalıdır; duygusal ve bilişsel çarpıtmaya eğilimlidir.

Bu noktada, hedef kişiden akut veya kronik bir reddedilme² geldiğinde, takip (veya bağlanma) nesnesi (takip edilen kişi) itici hale gelir (yani istenmeyen biri olur) ki; normal bireyler bu aşamada geri çekilme davranışı gösterirler. Israrlı takipçi ise; bir dizi duygu (incinme, keder)³ yaşadıkdan sonra başka bir cinsel çift bağı arayışına girer. Burada kişi patolojik narsisizm nedeniyle reddedilmeye veya buna eşlik eden aşağılanma duygusuna karşı aşırı duyarlıdır. Takipçi bu rahatsız edici duygulardan kaçmak için reddedene karşı öfke ile kendi benliğini savunur⁴. Böylece idealize edilen nesne büyük ölçüde değersizleştirilir. Freud (1915, 1957) bunu 'egonun, kendisi için hoş olmayan duyguların kaynağı olan nesneden nefret etmesi ve onu yok etme gayesiyle nesnenin peşine düşmesi (s.138)' şeklinde açıklamıştır. Burada öfke duygusu motivasyon olarak kullanılır (Kohut, 1972). Öfke duygusunun buradaki amacı hükmetmek, değersizleştirmek ve bazı durumlarda da yok etmektir⁵. Burada açıklanması ve anlaması en zor kavram son basamak olan narsistik bağ fantezisinin geri yüklenmesidir⁶. Israrlı takipçiyi reddetmesi nedeniyle artık tiksindirici bir uyaran veya olumsuz bir pekiştireç haline gelen gerçek nesne ortadan kaldırılabirirse, bağlantı fantezisi bir kez daha narsistik olarak kurulabilir: psikoyapısal terimlerle, büyülenmeci benlik yapısında ideal benlik ve ideal nesnenin kavramsal reddi (Kernberg, 1975; Meloy, 1992).

Bu basamakları anlamak için verilecek güzel bir örnek Foster-Hinckley vakası olacaktır. 1980'lerde Amerika'da oldukça büyük ses getiren bir suikast olayı gerçekleşmiştir. John Warnock Hinckley Jr. İsimli bir şahıs Hollywood aktristi Jodie Foster'a takıntı geliştirmiştir. Hinckley Jr., Foster'ı etkileyemeyince öfkeyle bir suikast planı hazırlamıştır. Hinckley, o dönemin devlet başkanını öldürmeye teşebbüs etmiştir. Suikast girişiminden sonra tutuklanan Hinckley, bu eylemiyle bir bakıma amacına ulaşmıştır. Çünkü artık halk kendisini Foster ile ilişkilendirecek (ismini birlikte anacak) ve Foster da onu bu olay ile hiç unutmayacaktır (Duman, Öçalan ve Uysal, 2023).

Değersizleştirme davranışını biraz daha iyi anlayabilmek için psikanalist Heinz Kohut'un açıklamalarına bakmak bu noktada faydalı olacaktır. Kohut (1972) öfke duygusunun ısrarlı takipçinin davranışını daha sonra nesneyi takip etme konusunda motive eden merkezi bir bileşen olduğunu düşünür. Amacı hükmetmek, değersizleştirmek ve bazı durumlarda yok etmek olan öfkenin yanında kıskançlık duygusu da rol oynayabilmektedir. Çünkü nesne yeterince değersizleştirilirse, sahip olmaya değmez bir nitelik kazanır. "Aşk" nesnesi için rekabeti ortaya çıkaran kıskançlık, başka kimsenin ona sahip olamaması için mağdura sahip olma hedefine de bağlı kalabilir (Meloy, 1998:20). Daha açık bir ifadeyle, ısrarlı takip davranışını güdüleyen asıl duygu öfkedir ve karşı tarafa (mağdur) duyulan öfkeyle beraber kıskançlık da doğmaktadır. Aslında burada saldırganın asıl düşüncesi mağdura yalnızca kendisinin sahip olduğu fikridir.

Meloy ve Gothard (1995), erotomani takibinde (genellikle cezai olarak suçlanan veya araştırılan takipçilerin çalışmalarında yaklaşık %10 oranında birincil tanı olarak ortaya çıkar) ısrarlı takipçi ile mağdur arasında gerçek bir ilişki olmadığını belirtmişlerdir.

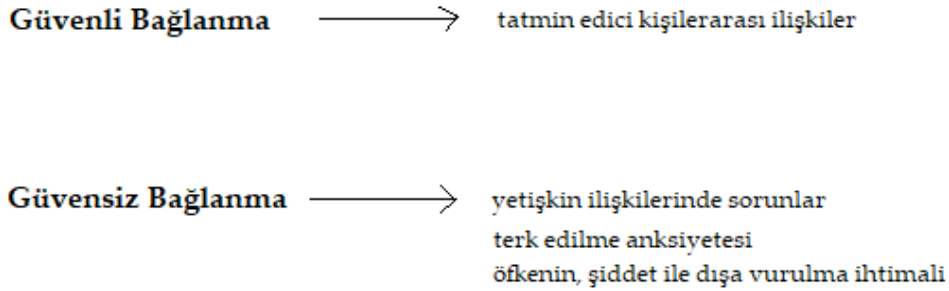
Kurban genellikle bir ünlü, üstün veya ulaşılamaz, idealize edilmiş biridir ve çoğunlukla kurban seçilen kişiler başlangıçta "uzaktan tapılan" kişilerdir. Ağırlıklı olarak borderline kişilik organizasyonu ile karakterize edilen ısrarlı takipte, bir ilişkinin kopması veya saldırganın reddedilmesi (veya takipçinin bir ilişki olduğu varsayılan kısa teması) genellikle takip davranışını hızlandırır (Meloy, 1998:96). Diğer bir deyişle ısrarlı takip davranışında mağdur ve

saldırğan arasında dikkate alınacak bir ilişki bulunmamaktadır. Stalklama genel olarak borderline kişilik ile ilişkilendirilmektedir. Bu noktada takipçi çoğunlukla ünlü olan kişiye takıntılıdır ve reddedilmesi ile de tetiklenip saldırğanlığa yönelmektedir.

Bağlanma Kuramına Göre Açıklamalar

Bowlby (1969) bağlanmanın, erken yaşta bir ebeveyn figürüne, genellikle anneye güvenli ve sürdürülebilir bir psikolojik bağın kişilik gelişimi için temel olduğunu belirtir. Bağlanma kuramı ise gelişimsel bir odağa sahiptir ve insanların hayatta kalma stratejisi olarak birincil bakım verenle bağ kurma yönünde doğuştan gelen bir eğilime sahip olduğu önermesine dayanır. Bağlanma teorisi üzerine yapılan çalışmalar tarihsel olarak bakım veren ile erken çocukluk bağlarına odaklanmış olsa da literatür bağlanma temelli davranışların yaşam boyu devam ettiğini savunmaktadır (Ainsworth, 1989; Bowlby, 1969). Hazan ve Shaver (1987)' in yapmış olduğu çalışmalara göre de kişinin çocukluk yıllarında birincil bakım verenle kurduğu bağlanma örüntüsü ile yetişkinlik yıllarında romantik partneriyle kurmuş olduğu bağ oldukça benzerdir. Bir başka deyişle, erken dönemde bağlanma figürüyle kurulan bağlanma örüntüleri yetişkinlikte kurulan bağlanma biçimlerinin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır.

Bowlby bağlanmayı güvenli ve güvensiz bağlanma olmak üzere iki kategoriye ayırmaktadır. Bakım verenle kurulan ilk ilişkinin doğası, kalıcı olan ve başkalarıyla ilişki kurmada bir şablon sağlayan bir etkileşim tarzıyla sonuçlanmaktadır. Gelecekte kurulacak kişiler arası ilişkilerin doğası güvenli ve güvensiz bağlanma stiline göre değişmektedir (Bkz. Şekil 2).

Şekil 2. Bağlanma Stillerinin Yetişkin İlişkilerine Etkisi

Erken çocukluk yıllarında anneden yeterli ilgi ve bakımı alan çocuklar, bakım veren ile güvenli bağlanma oluştururlar. Güvenli bağlanma kurabilenler ileride başkalarına daha kolay güvenebilir, tatmin edici kişilerarası ilişkiler kurabilir ve ilişki zorluklarıyla karşılaşma olasılıkları daha azdır (Bartholomew ve Allison, 2006).

Erken çocukluk yıllarında anneden yetersiz veya uygunsuz (ihmal ve istismar) bakım alan çocuklar, bakım veren ile güvensiz bağlanma oluştururlar. Bu örüntüye sahip olan çocuklar ileride karşılımlarına çıkan stresörlerle uygun baş etme stratejileri geliştiremezler. Güvensiz bağlanma stiline sahip olanlar başkalarına güvenmek için mücadele ettiklerini/uğraş verdiklerini sıklıkla bildirmekte olup; yetişkin ilişkilerinde sorunlar yaşamaktadır. Bu bireylerde terk edilme anksiyetesi ile karşılaşma ve öfkenin, şiddet ile dışa vurulma ihtimali artmaktadır (Hüroğlu, Kahraman ve Baykal, 2021).

Bağlanma teorisi de buradan yola çıkarak, çocuklukta güvenli bağlanma oluşumunun bozulmasının ardından ortaya çıkan davranışları bağlanma patolojisinin derecesine göre inceleyerek ısrarlı takiple ilişkilendirilmiştir (Meloy, 1992). Davis ve diğerleri (2012), modern yetişkin bağlanma literatüründen geniş bir şekilde yararlanarak; güvensiz bağlanmanın yakın

partner şiddetine yol açtığı hipoteziyle aynı şekilde, güvensiz bağlanmanın ısrarlı takibi de destekleyebileceğini ileri sürmüştür (Parkhill, Nixon ve McEwan, 2022).

Yapılan araştırmalarda, ısrarlı takip davranışı sergileyen kişilerin genellikle ilişkisel zorluklar yaşadıkları tespit edilmiştir. İlişkisel zorluklar, güvensiz bağlanma stiline göstergesi olarak bilinmektedir. Birçok çalışmada (örneğin Dutton, 1995; Dutton ve Golant, 1995; Meloy, 1992; Raine, 1993) güvensiz bağlanma kalıpları ısrarlı takibi de içine alan şiddet içeren davranışlarla ilişkilendirilmiştir. Örneğin, üniversite öğrencilerinden elde edilen araştırma sonuçlarında, kaygılı bağlanma ile ısrarlı takip arasındaki ilişkinin duygusal sıkıntı, özellikle de öfke ve kıskançlık deneyimi tarafından yönlendirildiğini gösteren kanıtlar da vardır (Davis vd., 2000; Dye ve Davis, 2003).

Meloy (1998)'a göre Bowlby'nin bağlanma temelli açıklaması bir aşk nesnesinin peşinden koşan ısrarlı takipçilerin kullandığı davranışları açıklayabilmektedir. Bu davranışlar arasında telefon görüşmeleri ve mektuplar sayılabileceği gibi; mağduru takip etmenin etkisiz kaldığı durumlarda kızgın sözlü tacizler, tehditler, şiddet ve kurbanı bir ilişkiye zorlama da olabilmektedir. Güvensiz bağlanma stili içerisinde tanımlanan kaygılı, ambivalent, saplantılı bağlanma stilleri ile mağdura yönelik ısrarlı takip davranışları bağlantısı böylece daha iyi anlaşılabilir.

İlişkisel Hedef Takip Teorisine Göre Açıklamalar

İlişkisel hedef izleme teorisi (*Relational Goal Pursuit Theory*) (Cupach ve Spitzberg, 2004; Cupach, Spitzberg ve Carson, 2000; Spitzberg ve Cupach, 2001, 2002, 2007), bazı kişiler için sıradan ilişki takibinin takıntılı ilişkisel müdahale ve takip haline dönüştüğünü açıklamak amacıyla tasarlanmıştır. Teori, arzu edilen ilişkilerin bireylerin çaba gösterdiği hedefler olduğu görüşüyle başlar. Bir kişinin belirli bir hedefi takip etme konusundaki ısrarı, hedefin ne ölçüde arzu edilir ve uygulanabilir görüldüğüne bağlıdır (DiPaula ve Campbell, 2002; Locke ve Latham, 1990). Bir hedef değerli ve ulaşılması olası görüldüğünde, hedef güçlü bir şekilde takip edilir. Hedefe ulaşım engellendiğinde ise hedefe yönelik takip faaliyeti yoğunlaştırılır. Ancak hedefin değeri, onun takip edilmesinin maliyetini aştığında veya hedefin gerçekleştirilmesi imkânsız görüldüğünde takip durur. Algılanan arzu edilebilirliğin veya gerçekleştirilebilirliğin azaldığı bu koşullarda, alternatif bir hedefin peşinden gitmek adına hedeften vazgeçilir.

Bu model ısrarlı takip davranışının anlaşılmasında önemli bilgiler sunar. İlişkisel hedef takip teorisi, bir bireyin takıntılı ve mantıksız bir şekilde başka bir kişiyle karşılıksız bir ilişkiyi istemesi durumunda, ilişkisel hedefin önemini ve gerçekleştirilebilirliğini abarttığını öne sürer. Takıntılı ilişki peşinde koşan kişi, sürekli ve yoğun bir ilişki hedefi takibini sürdüren düşünceler ve duygular bütünü yaşar. Takipçi, samimiyet girişimlerinin karşılıksızlığından kaynaklanan rahatsızlığı hafifletmek ve reddedilmeyle yüzleşirken sürekliliğini haklı çıkarmak için bilinçaltında akıl yürütmeyi bir savunma mekanizması olarak benimser (Cupach vd., 2000; Spitzberg ve Cupach, 2014). Hedefin samimi ilişkiye girmeye isteksiz olmasına rağmen takipçi, samimi ilişki hedefinin yeterli çaba ile elde edilebilir olduğuna inanır. Dolayısıyla, teorik olarak, bir takipçinin hedef acısını azaltma veya davranışı aslında istenen olarak yeniden çerçeveleme gibi bir tür akıl yürütme ile uğraşması muhtemeldir. Bu hedef engellendiğinde ise kişi olumsuz ve derin düşünmeye başlar. Bu olumsuz düşüncelere olumsuz duygulanım eşlik eder ve bu da karşılanmayan ilişkisel hedefin sürekli bir hatırlatıcısı olarak tekrarlanan olumsuz düşüncelere sebep olur (Martin ve Tesser, 1996). Başka bir deyişle, ilişki veya karşılıksız ilişki fantezisi sona erdiğinde, küçümsenen taraf taciz edici ya da ısrarlı takip davranışlarına girer. Bu rahatsız edici düşüncelerden ve duygulardan kurtulmanın yolu ise ilişkisel hedefin yerine getirilmesidir.

İlişkisel hedef arayışı durumunda, ısrarcı takipçiler, belirli bir kişiyle ilişki kurma şeklindeki alt düzey hedefi, öz değer gibi daha yüksek düzeyli hedeflerle ilişkilendirir (Carson ve Cupach, 2000; Cupach ve Spitzberg, 2004; Cupach vd., 2000). İstenilen ilişkiye ulaşmak öz değer için esas olduğundan ilişkisel amacın önemi abartılmaktadır. Daha yüksek düzeydeki hedefler daha az ikame edilebilir ve engellerle karşılaşıldığında terk edilme olasılığı daha düşüktür. Dolayısıyla ilişkisel hedef arayışı teorisi, belirli ünlülerle saplantılı ve aşırı derecede bağlantı kurmaya çalışan hayranların, özellikle ünlünün hayran için ideal bir öz imajı temsil ettiği koşullar altında, ünlüyle ilişki kurma hedefini daha üst düzey hedeflerle ilişkilendirdiğini öne sürer (Caughey, 1984). Hayranın ünlüyle bağlantı kurma hedefinin abartılı arzu edilirliliği, hayranın ısrarlı ve uygunsuz takip faaliyetini teşvik eder. Bir hedefe ulaşma yolunda ilerleme engellendiğinde takıntılı hayran, ilişkisel hedefin yerine getirilmemesinden doğacak yoğun üzüntü ve sıkıntıyı hayal eder. Ünlüyle bağlantı kurmadaki başarısızlık, taraftarın algılanan öz değerini zayıflattığı için, taraftar, başarısızlığın sonuçları hakkında sert tahminlerde bulunur (örneğin, Pomerantz, Saxon ve Oishi, 2000).

İlişkisel hedef izleme teorisi, ısrarcı takipçilerin aşırı takip davranışlarını rasyonelleştirdiğini ileri sürmektedir. Bu nedenle, son derece takıntılı hayranlar sadece arzulanı kişiyi idolleştirmek ve idealleştirmekle kalmamakta, aynı zamanda eylemlerinin takip edilen kişi için olumsuz sonuçlarını da fark edememektedirler.

İlişkisel hedef izleme teorisine göre özetle, bağlantı kurma, derinlemesine düşünme, olumsuz duygulanım ve rasyonelleştirme, ilişkisel hedefin arzu edilirliliğini ve uygulanabilirliğini güçlendirmektedir. Arzulanan bir ilişkiye ulaşmak için çabalayanın uygun çabaya ilişkin normal anlayışı ortadan kalkmaktadır. Bu süreçler genel olarak obsesif/takıntılı ilişkisel takip ve ısrarlı takibi açıklamaktadır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

İsrarlı takip davranışı, psikolojik ve sosyal faktörlerin etkileşimiyle açıklanabilen karmaşık bir fenomendir. Bu çalışmada, stalklama davranışının incelenmesi ve açıklanmasına yönelik çeşitli kuramlar ele alınmıştır. Meloy'un psikodinamik modelinde, ısrarlı takip davranışı narsisistik bağ fantezileri ve reddedilme duyguları ile ilişkilendirilmiştir. Bowlby'in bağlanma kuramında tanımladığı güvensiz bağlanma stilleri ısrarlı takip davranışı ile ilişkilendirilmiştir. İlişkisel hedef takip teorisinde ise özdeşleştirilen kişilerle saplantılı ilişki hedeflerinin oluşturulmasının takip davranışını açıkladığı vurgulanmıştır. Takıntılı ilişkisel hedeflerin takip davranışını teşvik ettiğini ve bu süreçte takipçide rasyonelizasyon savunma mekanizmasının kullanıldığını öne sürmüştür.

Stalklama önemli bir toplumsal sorundur. Amerika Birleşik Devletleri'nde belirli bir yıl içinde 5 milyondan fazla erkek ve kadının taciz ve takip mağduru olduğu tahmin edilmektedir (Turner, 2020:81). İsrarlı takipte kimi zaman erkeklerin mağdur olduğu görülse de; kadınlar çok daha fazla mağdur olmaktadır (Duman, Öçalan ve Çoban, 2023). Bu mağduriyete zemin hazırlayan en önemli platformlardan biri şüphesiz sosyal medyadır. İsrarlı takip ile en çok özdeşleştirilen mecra sosyal medya uygulamalarıdır (Şenses ve Aydoğdu Karaaslan, 2022). BBC Future haberine göre dünya genelinde üç milyar insan, yani toplam dünya nüfusunun %40'ı sosyal medya kullanmaktadır (Brown, 2018). Görüldüğü gibi dünya nüfusunun büyük bir kısmı sosyal medya kullanmaktadır. Böyle bir ortamda veri güvenliği ve kişisel mahremiyet konuları önemle değerlendirilmesi gereken hususlardandır. Ancak ülkemizde 7 Nisan 2016 tarih ve 29677 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6698 sayılı "Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) 5. maddesi 2-d bendinde", sosyal medya mecralarında paylaşılan bilgilerinizin aleni olması sonucunda açık rıza alınmayacağı belirtilmektedir. Bu sebeple sosyal medya

platformlarında paylaşılan adres, telefon numarası ve e-posta bilgileri veri sahibini potansiyel hedef haline getirebilmektedir.

Suç önleme ve denetleme stratejilerinde kullanılan Suç Üçgeni (*Crime Triangle*) modelinde bir suçu yaratan üç faktör (mağdur, fail ve suç yeri) belirtilmiştir. Suçlunun suç işleme arzusu, suçlunun arzusunun hedefi ve suçun işlenme fırsatı bir araya geldiğinde suç oluşur ("Houston Police General Information"). Bu üçgende mağdur, fail ve suç yeri faktörlerinden biri için alınacak önlemler ile suçun ortaya çıkması önlenabilir. Bu noktada sosyal medya kullanımı ile ilgili potansiyel mağdurlar için bazı tavsiyeler vermek stalklama suçunun oluşmasını engelleyebilecektir. Sosyal medya platformlarında gizlilik ayarlarının kullanılması, arkadaş listelerinin kontrol edilmesi, paylaşılacak bilgilerin sınırlandırılması, şifrelerin güçlü kurgulanması, kullanıcıları engelleme veya rapor etme seçeneklerinin aktif kullanılması mağdurların kendilerini korumalarına yardımcı olabilir.

Suç üçgenindeki bir diğer faktör olan –ki bu çalışmanın asıl konusudur– fail için de yapılabilecekler vardır. Öncelikle ısrarlı takipçilerin psikolojik özelliklerini bilmek/anlamak müdahale çalışmalarının en başında gelmektedir. Teorisyenler son birkaç on yıldır ısrarlı takibin nedenlerini anlamaya çalışmaktadırlar. Stalklama davranışını anlamak ve açıklamak için literatürde çok sayıda farklı yaklaşım tanımlanmıştır. Ancak bu açıklamaların hiçbiri ısrarlı takibin tamamını kapsamlı bir şekilde açıklamıyor gibi görünmektedir. Bu konu daha fazla araştırmaya ihtiyaç duymaktadır, çünkü ısrarlı takip davranışının tam olarak nedenleri ve etkileri hala tam olarak anlaşılammıştır. Bu nedenle, gelecekteki araştırmaların, bu davranışın önlenmesi ve tedavisine yönelik daha etkili yaklaşımlar geliştirmeye yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Özetle, ısrarlı takiple ilgili çok sayıda açıklama önerilmiş ve bunların hepsinde bir miktar uygunluk mevcut olsa da, tek bir teori ısrarlı takibin tamamını açıklayamamaktadır. Stalklama olgusunu psikolojik teorilerle anlamlandırabilmek için gelecekte daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. İsrarlı takipçilerin farklı psikopatolojileri, karakteristik davranışları ve motivasyonları vardır. Bu nedenle, biyolojik, psikolojik ve sosyal etkilerden yararlanan örgülü teoriler, daha geniş suç işleyen gruplara uygulandığında daha yararlı olacaktır (Carter ve Mann, 2016; Walton vd., 2017). Kısacası, bir değerlendirmeyi üstlenmeye ve bir formülasyon geliştirmeye yönelik standart prosedür, ihtiyaç temelli müdahalenin üretilmesi bu işe yaklaşmanın en etkili yoludur.

ARAŞTIRMANIN ETİK BEYANI

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumlarının Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" kapsamında belirtilen eylemlerin hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca çalışmada ULAKBİM TR Dizin 2020 kriterlerine göre etik kurul onayı gerektiren herhangi bir veri toplanmasına gerek duyulmamıştır.

KAYNAKÇA

- Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44(4), 709-16.
- Bartholomew, K., and Allison, C. J. (2006). An attachment perspective on abusive dynamics in intimate relationships. In M. Mikulincer & G. S. Goodman (Eds.), *Dynamics of romantic love: Attachment, caregiving, and sex*. New York: Guilford Press.

- Başar, D. and Sakallı, N. (2021). Israrlı takip: Tanımı ve sosyal psikolojik değişkenler ile ilişkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 24(47), 22-36. <https://doi.org/10.31828/tpy1301996120201119m000030>
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. I. Attachment*. New York: Basic Books.
- Brown, J. (2018). *Is social media bad for you? The evidence and the unknowns*. BBC Future. <https://www.bbc.com/future/article/20180104-is-social-media-bad-for-you-the-evidence-and-the-unknowns> Erişim Tarihi: 03.06.2024
- Brownhalls, J., Duffy, A., Eriksson, L., and Barlo, F. K. (2019). Reintroducing rationalization: A study of relational goal pursuit theory of intimate partner obsessive relational intrusion. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(13-14), NP6928-NP6950. <https://doi.org/10.1177/0886260518822339>
- Carson, C. L., and Cupach, W. R. (2000). Fueling the flames of the green-eyed monster: The role of ruminative thought in reaction to romantic jealousy. *Western Journal of Communication*, 64(3), 308-329.
- Carter, A. and Mann, R. (2016). Organizing Principles for an Integrated Model of Change for the Treatment of Sexual Offending. In *The Wiley handbook on the theories, assessment and treatment of sexual offending*, D.P. Boer (Ed.). <https://doi.org/10.1002/9781118574003>
- Caughey, J. L. (1984). *Imaginary social worlds: A cultural approach*. Lincoln, NE: University of Nebraska Press.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approach*. (4th Edition). UK: Sage Publications.
- Cooper, H. (2010). *Research synthesis and meta-analysis: A step-by-step approach*. (4th Edition). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Cupach, W. R., and Spitzberg, B. H. (2004). *The Dark Side of Relationship Pursuit: from Attraction to Obsession and Stalking* (1st Edition). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum. <https://doi.org/10.4324/9781410609908>.
- Cupach, W. R., Spitzberg, B. H., and Carson, C. L. (2000). Toward a theory of stalking and obsessive relational intrusion. In K. Dindia, & S. Duck (Eds.), *Communication and personal relationships*. 131-146. New York: John Wiley.
- Davis, K. E., Ace, A., and Andra, M. (2000). Stalking perpetrators and psychological maltreatment of partners: Anger-jealousy, attachment insecurity, need for control, and break-up context. *Violence & Victims*, 15(4), 407-425. <https://doi.org/10.1177/1557085107306517>
- Davis, K. E., Swan, S. C., and Gambone, L. J. (2012). Why doesn't he just leave me alone? Persistent pursuit: A critical review of theories and evidence. *Sex Roles*, 66(5-6), 328-339. <https://doi.org/10.1007/s11199-010-9882-3>
- DiPaula, A., and Campbell, J. D. (2002). Self-esteem and persistence in the face of failure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(3), 711-724. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.83.3.711>
- Duman, N., Öçalan, H., İ. ve Çoban, I. (2023). Partner ısrarlı takibi veya stalklama: Mağdur ve saldırgan karakteristikleri ve stalklama taktikleri. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 7(13), 33-42.
- Duman, N., Öçalan, H., İ. ve Uysal, R. (2023). Stalklama: Israrlı takip davranış tiyolojileri. *Adli Bilimler ve Suç Araştırmaları*. 2(5), 125-141.
- Dutton, D. G. (1995). Male abusiveness in intimate relationships. *Clinical Psychology Review*, 15(6), 567-581.
- Dutton, D. G., and Golant, S. K. (1995). *The Batterer*. New York: Basic Books.

- Dye, M. L., and Davis, K. E. (2003). Stalking and psychological abuse: Common factors and relationship-specific characteristics. *Violence & Victims*, 18(2), 163–180 <https://doi.org/10.1891/viv.2003.18.2.163>
- Freud, S. (1915). Instincts and their vicissitudes. *Standard Edition*, 14 (1957), 109-40.
- Gannon, T. A., and Pina, A. (2010). Fire setting: Psychopathology, theory and treatment. *Aggression and Violent Behavior*, 15(3), 224–238. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2010.01.001>
- Hazan, C., and Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511-524.
- Houston Police General Information. https://www.houstontx.gov/police/pdfs/brochures/english/Personal_Safety.pdf Erişim tarihi: 20.05.2024
- Hüroğlu, G., Kahraman, G. ve Baykal, A., A. (2021). Ayrılık ardından ortaya çıkan ölümcül şiddet. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 183-196.
- Johnson, E. F., and Thompson, C. M. (2016). Factors associated with stalking persistence. *Psychology, Crime & Law*, 22(9), 879–902. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2016.1197225>
- Kernberg, O. (1975). *Borderline conditions and pathological narcissism*. New York: Jason Aronson.
- Kohut, H. (1972). Thoughts on narcissism and narcissistic rage. *Psychoanalytic Study of the Child*, 27(1), 360-400.
- Locke, E. A., and Latham, G. P. (1990). *A theory of goal setting and task performance*. Englewood Cliffs, Prentice-Hall.
- Martin, L. L., and Tesser, A. (1996). *Some ruminative thoughts*. In R. S. Wyer (Ed.), *Ruminative thoughts*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum. 1–47.
- McEwan, T. E., Purcell R. (2018). *Treatment Approaches for Stalking*. In *Violent and Sexual Offenders*. 400-16. DOI:104324/9781315310411-24
- McEwan, T. E., Simmons, M., Clothier, T., and Senkans, S. (2020). Measuring stalking: The development and evaluation of the stalking assessment indices (SAI). *Psychiatry, Psychology and Law*. 28(3), 435–461. <https://doi.org/10.1080/13218719.2020.1787904>
- Meloy, J. R. (1998). *The psychology of stalking: Clinical and forensic perspectives*. San Diego: Academic Press.
- Meloy, J. R. (1992). *Violent Attachments*. Northvale, NJ: Jason Aronson the City University of New York: USA.
- Meloy, J. R., and Gothard, S. (1995). Demographic and clinical comparison of obsessional followers and offenders with mental disorders, *American Journal of Psychiatry*, 152, 258-263.
- Mullen, P.E., Pathé, M. and Purcell, R. (2009). *Stalkers and their victims* (2nd ed.). New York: Cambridge University Press.
- Parkhill, A. J., Nixon, M. and Mcewan, T.E. (2022). A critical analysis of stalking theory and implications for research and practice. *Behavioral Sciences & The Law*. 40(5). 562-83. <https://doi.org/10.1002/bsl.2598>
- Person, E. (1995). *By force of fantasy*. New York: Basic Books.
- Pomerantz, E. M., Saxon, J. L., and Oishi, S. (2000). The psychological trade-offs of goal investment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 617-30.

- Raine, A. (1993). *The psychopathology of crime: Criminal behavior as a clinical disorder*. San Diego: Academic Press.
- Spitzberg, B. H., and Cupach, W. R. (2001). *Paradoxes of pursuit: Toward a relational model of stalking-related phenomena*. In J. Davis (Ed.), *Stalking crimes and victim protection: Prevention, intervention, threat assessment, and case management* Boca Raton, FL: CRC. 97-136.
- Spitzberg, B. H., and Cupach, W. R. (2002). *The inappropriateness of relational intrusion*. In R. Goodwin & D. Cramer (Eds.), *Inappropriate relationships: The unconventional, the disapproved, and the forbidden*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum. 191–219
- Spitzberg, B. H., and Cupach, W. R. (2007). The state of the art of stalking: Taking stock of the emerging literature. *Aggression and Violent Behavior, 12*, 64–86.
- Spitzberg, B. H., and Cupach, W. R. (2014). *The dark side of relationship pursuit: From attraction to obsession to stalking* (2nd ed.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Şenses, Ö., ve Karaaslan, İ. (2022). Sosyal medyada stalklamak üzerine yapılan bir araştırma. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi, 5*(11), 1527-43.
- Turner, Z. (2020). *Stalking and attachment theory: Causes and management* (Doktora Tezi). The City University of New York: New York.
- Walton, J.S., Ramsay, L., Cunningham, C. and Henfrey, S. (2017). New directions: Integrating a biopsychosocial approach in the design and delivery of programs for high-risk services users in Her Majesty's prison and Probation Service. *Advancing Corrections: Journal of the International Corrections and Prison Association, 3*, 21-47. <https://icpa.org/advancing-corrections-journal-edition-3-en/>
- Ward, T., Polaschek, D. and Beech, A. R. (2006). *Theories of sexual offending*. England: John Wiley & Sons.